

Adózás az Európai Unióban*

A tartalomból

- 1 Bevezetés
- 2 A) Az adóbevételek megoszlása a teherviselés jellege szerint
 - 2 I. Közvetlen adók
 - 2 1. Személyi jövedelemadó
 - 3 2. Társasági adó
 - 3 II. Közvetett adók
 - 3 1. Általános forgalmi adó
 - 3 2. Jövedéki adó és más fogyasztási adók
 - 3 III. Társadalombiztosítási hozzájárulások
- 3 B) Az adóbevételek megoszlása a kormányzati szektor szintje szerint
- 4 C) Az adóbevételek megoszlása közgazdasági osztályozásuk szerint
 - 4 I. Fogyasztási adók
 - 4 II. A munkát terhelő adók
 - 4 III. A tőkét terhelő adók
- 5 D) Környezeti adók

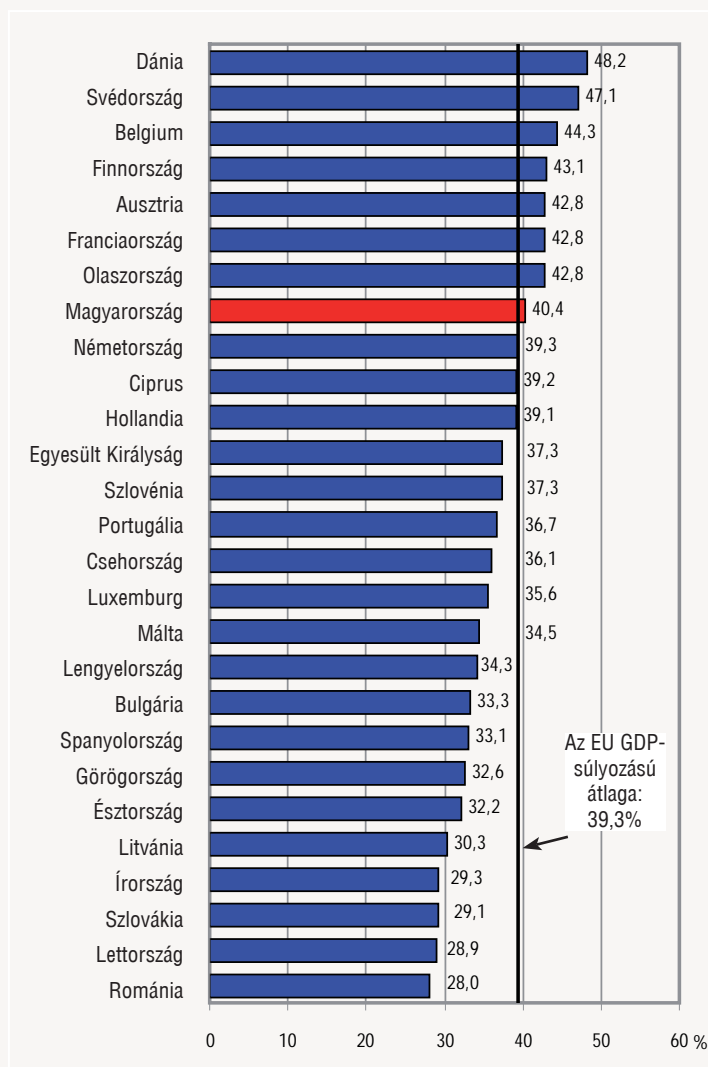
Bevezetés

Az Európai Unióban az állami szervek által beszedett adók és társadalombiztosítási hozzájárulások összege 2008-ban a tagországok összesített GDP-jének 39,3%-át tette ki. Megállapítható, hogy a jövedelem-centralizáció az unióban magasabb, mint a világ más fejlett térségeiben: az Egyesült Államokban az adóbevétel a bruttó hazai termék 26,9%-ának, Japánban pedig 28,3%-ának felelt meg 2008-ban. Az uniós adóztatás magasabb szintje nem új keletű jelenség, gyökerei egészen az 1970-es évekig nyúlnak vissza, amikor a közsféra szerepének kiterjesztésével egyidejűleg erőteljesen kellett növelni a GDP-arányos bevételeket. Ezzel párhuzamosan a munkanélküliség 1970–1980-as években bekövetkezett emelkedése szintén az adóterhelés növekedését eredményezte. Az Európai Bizottság jelentése szerint 1970 és 1999 között a jelenlegi eurózónára számítva a GDP-arányos bevételek 11 százalékponttal emelkedtek, míg az Egyesült Államokban ugyanezen idő alatt mindössze 2,5 százalékpontos növekedés következett be.

Az Európai Unió tagállamaiban az adóterhelés mértéke jelentős különbséget mutat. A legfrissebb rendelkezésre álló, 2008. évi adatok szerint a legalacsonyabb, 28,0%-os GDP-arányos jövedelemcentralizáció Romániát, míg a legmagasabb Dániát jellemzi (48,2%). Általánosságban kijelenthető, hogy a régi tagállamokban az adóterhelés magasabb, mint az újonnan csatlakozottakban, 2008-ban a hét legmagasabb jövedelemcentralizációjú ország régi

tagállam volt. Hazánkban az adó formájában történő elvonás mértéke 40,4% volt, ami meghaladta az uniós átlagot, s ami egyben a legmagasabb arány az újonnan csatlakozott országok közül.

1. ábra
Az adóbevételek bruttó hazai termékhez viszonyított aránya az európai uniós tagállamokban, 2008
(a társadalombiztosítási hozzájárulásokat is beleértve)

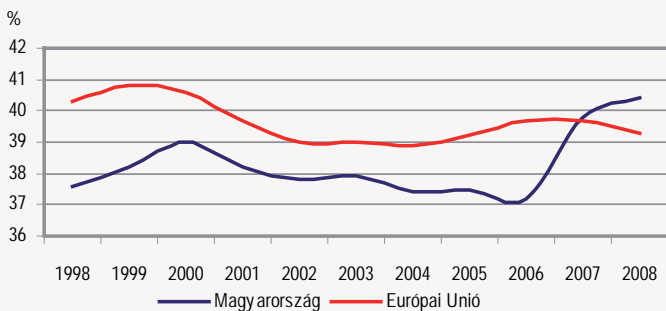

Az adóterhelés GDP-arányos mértéke 2000 és 2008 között tizenhat tagállamban csökkent, míg a többiben nőtt. A legjelentősebb, 5 százalékpontos csökkenés Szlovákiában következett be, de négy-öt százalékpont közötti mérséklődés volt megfigyelhető Finnországban és Svédországban is.

* Az elemzés gerincét az Eurostat és az Európai Bizottság Adózás- és Vámunióügyi Főigazgatóságának 2010 júniusában megjelent „Taxation trends in the European Union” című kiadványa jelenti. A kiadvány az alábbi cím alól tölthető le: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics/publications/other_publications

Az adóbevételek bruttó hazai termékhez viszonyított arányának alakulása Magyarországon és az Európai Unióban

2. ábra

A) Az adóbevételek megoszlása a teherviselés jellege szerint

A teherviselés jellege szerint az adó- és adójellegű bevételek három nagy csoportra oszthatók: a közvetlen (direkt) adókra, a közvetett (indirekt) adókra és a társadalombiztosítási hozzájárulásokra.

Az adóbevételek értéke és megoszlása az európai uniós tagállamokban, 2008

1. tábla

Rangsor	Ország	Az adóbevételek értéke, milliárd euró	Az adóbevételek megoszlása ^{a)} , %		
			közvetett adók	közvetlen adók	társadalombiztosítási hozzájárulások
1.	Németország	981,6	32,6	29,1	38,3
2.	Franciaország	834,3	35,1	27,7	37,7
3.	Egyesült Királyság	678,8	33,0	48,8	18,3
4.	Olaszország	672,8	32,8	36,0	31,3
5.	Spanyolország	360,3	30,8	33,9	37,1
6.	Hollandia	232,8	32,4	30,5	37,1
7.	Svédország	154,6	39,1	37,0	23,9
8.	Belgium	152,6	29,6	38,9	31,5
9.	Lengyelország	124,5	42,0	25,2	33,1
10.	Ausztria	120,7	33,7	32,8	33,6
11.	Dánia	112,3	36,0	62,3	2,0
12.	Finnország	79,6	30,6	41,4	28,0
13.	Görögország	78,0	38,0	24,5	37,5
14.	Portugália	61,1	40,5	27,1	32,5
15.	Csehország	53,4	31,4	23,8	44,9
16.	Írország	53,2	42,5	39,3	18,2
17.	Magyarország	42,6	39,6	26,3	34,1
18.	Románia	39,2	42,7	24,0	33,3
19.	Szlovákia	18,9	36,9	22,1	41,0
20.	Luxemburg	14,0	33,7	38,0	28,3
21.	Szlovénia	13,9	38,4	24,1	37,6
22.	Bulgária	11,4	55,7	21,0	24,3
23.	Litvánia	9,7	39,5	31,0	29,7
24.	Ciprus	6,8	47,4	32,9	19,7
25.	Lettország	6,7	38,3	33,5	28,3
26.	Észtország	5,2	38,7	24,7	36,6
27.	Málta	2,0	43,6	38,5	17,9

a) A csoportok tartalmaznak a számon tartott, de valószínűleg nem szedhető adók értékét is, amely révén a három csoport összesen meghaladhatja a 100,0%-ot.

A közvetlen adók jellemzője, hogy az adóalany és az adófizetésre kötelezett ugyanaz a személy. Közvetlen adó a személyi jövedelemadó vagy a társasági adó. A közvetett adók esetében ugyanakkor az adót a végső fogyasztó fizeti meg, nem pedig az adóalany. A legnagyobb bevételt biztosító közvetett adó az általános forgalmi adó és a jövedéki adó. Az Európai Unió csak a közvetett adókra vonatkozóan ír elő összefüggő, harmonizált szabályozást, míg a közvetlen adókat szuverén módon szabályozzák a tagállamok.

A régi tagállamokban a közvetlen, a közvetett adók és a társadalombiztosítási hozzájárulások lényegében azonos arányban részesednek az állami bevételekből, az újonnan csatlakozott tagállamokban – Málta kivételével – ezzel szemben kisebb a közvetlen adók szerepe. A szerkezetbeli különbség egyik oka, hogy számos új tagállamban a társasági és személyi jövedelemadókulcsok alacsonyabbak, mint a régiókban.

I. Közvetlen adók

1. Személyi jövedelemadó

Személyi jövedelemadóból 2008-ban 1183 milliárd euró bevétele keletkezett az Európai Unió tagállamainak, ami összesített GDP-jüknek 9,5%-át jelenti. Magyarországon ugyanebben az évben a bruttó hazai termék 7,7%-át jelentették az szja-bevételek, amely a legmagasabb arány a kétezres évek során.

2010-ben a személyi jövedelemadó legmagasabb kulcsa az Európai Unió átlagában 37,5%-os volt. A tagállamok¹⁾ közül a legjelentősebb mértékű legfelső kulcs Svédországra, a legalacsonyabb pedig Bulgáriára számítható (56,4%, illetve 10,0%). Hazánkban a legmagasabb kulcs 40,6%-os, amely Szlovéniát követően a második legjelentősebb az új tagállamok közül. Említést érdemel, hogy számos újonnan csatlakozott tagállamban egyetlen kulcsot alkalmaznak a személyi jövedelemadó vonatkozásában. A leghosszabb ideje ez a balti államok adórendszerét jellemzi. Közülük Észtországban 2004 és 2008 között 26,0%-ról 21,0%-ra csökkent az adókulcs mértéke, Litvániában pedig 2005 és 2009 között a legfelső adókulcs 33,0%-ról 15,0%-ra mérséklődött. Szlovákiában 2004-ben, Romániában pedig a rákövetkező évben vezették be az egykulcsos szja-rendszert, amely révén a legfelső adókulcs mértéke 38,0%-ról 19,0%-ra, illetve 40,0%-ról 16,0%-ra csökkent. Bulgáriában és Csehországban 2008 óta differenciálatlan a személyi jövedelmek adóztatása, amelynek eredményeképpen az előbbi országban 24,0%-ról 10,0%-ra, az utóbbiban pedig 32,0%-ról 15,0%-ra mérséklődött a legfelső adókulcs.

A magasabb jövedelmi szinttel rendelkező, fejlettebb európai államokban ugyanakkor inkább az erősen progresszív jövedelemadózás az elterjedt. Érdekes, hogy közülük Luxemburgban 17 kulcsa van a központi jövedelemadónak. A legmagasabb jövedelmeket érintő elvonás mértéke nemcsak az új tagállamok, hanem az unió átlagában is mérséklődött az elmúlt évek során: a 2010. évi 37,5%-os adószint 7,2 százalékponttal kevesebb, mint a tíz évvel korábbi, és 9,8 százalékponttal marad el az 1995. évi szinttől.

A lakosság által befizetésre kerülő személyi jövedelemadó mérséklődését mindazonáltal nemcsak az adókulcsok csökkentésével lehet elérni, hanem a kedvezmények körének bővítésével, s annak az alapnak a szűkítésével is, amely után az adófizetési kötelezettség keletkezik. Ezek a szabályozások a költségvetés számára általában kisebb bevételkiesést jelentenek, mint az adó mértékének csökkentése. Az alap szűkítése ezenkívül közvetlenebbül serkenti a magánfogyasztást, miután az alacsony jövedelmű, bevételeiket nagyobb arányban fogyasztásra fordító háztartások jövedelmi viszonyait befolyásolja erőteljesebben.

¹⁾ A ráta számlálója tartalmazza a külföldi adókat, a helyi és tartományi szintű adókat. Tizenegy tagállam – köztük hazánk – esetében az adatokat kiigazította az Eurostat.

2. Társasági adó

2008-ban társasági adóból 342 milliárd euró bevétele keletkezett összességében az uniós országoknak, ami az adott évi összesített GDP-jüknek 2,7%-át jelenti. Hazánkban az adónem révén befolyó bevételek hasonló arányban részesednek a magyar bruttó hazai termék értékéből, mint az unióban átlagosan.

A személyi jövedelemadóhoz hasonlóan a társasági adó legmagasabb, kigazított rátája is jelentősen mérséklődött az elmúlt évek során az Európai Unióban. Az 1995-ben még 35,3%-os adószint az ezredfordulóra 31,9%-osra, 2010-re pedig 23,2%-osra csökkent. Ellentétben a személyi jövedelemadó esetében tapasztalattal, a társasági adó legfelső kulcsának mérséklődését a gazdasági világválság sem állította meg, a 2010. évi szint 1,3 százalékponttal alacsonyabb a válság által nem érintett utolsó év, a 2007. év szintjénél. Az uniós országok között a társasági adó mértékében is jelentős különbségek vannak. A legfelső adókulcs Máltán a legmagasabb (35,0%) és Bulgáriában, valamint Cipruson a legalacsonyabb (egyaránt 10,0%). Magyarországon a számított adókulcs 20,6%, ami a tizenhetedik legmagasabb az unió, és a harmadik az újonnan csatlakozott országok rangsorában. A személyi jövedelemadó esetében tapasztalathoz hasonlóan megállapítható, hogy az alacsonyabb gazdasági fejlettséggel jellemezhető újonnan csatlakozott tagállamokban a társasági adó mértéke összességében elmarad a régi tagállamokétól.

II. Közvetett adók

1. Általános forgalmi adó

Az Európai Unióban a tagállamok által egységesen követendő keretszabályokat az áfairyelv szabályozza. A direktíva szerint a normál áfakulcson kívül legfeljebb két kedvezményes kulcs lehet. A normál kulcsnak legalább 15%-osnak, a kedvezményesnek pedig 5%-osnak kell lennie.

2008-ban az Európai Unióban az áfabevételek 862 milliárd eurót tettek ki, amely összeg a teljes adóbevétel 17,5%-át, a GDP-nek pedig 6,9%-át jelentette. Hazánkban az áfa címén befolyó összeg a bruttó hazai termék 7,8%-át tette ki ugyanebben az évben.

A tagállamok közül a legnagyobb bevétel GDP-arányosan és a teljes adóbevételekben elért részesedését tekintve is Bulgáriában keletkezett (11,5%, illetve 34,5%). A másik végletet Spanyolország, illetve Olaszország jelenti: előbbi országban a GDP-arányos áfabevétel mindössze 5,3%-os volt, az utóbbiban pedig az áfa-bevétel teljes adóbevételben elért részesedése volt a legalacsonyabb (13,8%) a tagállamok közül.

A gazdasági válsággal összefüggésben számos tagállamban mérsékeltek az élelmiszereket és létszükségleti cikkeket terhelő adókat. Az Egyesült Királyságban ezenfelül az áfa általános kulcsát csökkentették átmenetileg, 2008. december elseje és 2009. december 31-e között, 17,5%-ról 15,0%-osra. A fogyasztási kiadásokat serkentő intézkedés az Európai Bizottság becslése szerint a brit GDP 0,87%-ának megfelelő összegű bevételkiesést jelent a költségvetés számára.

2. Jövedéki adó és más fogyasztási adók

2008-ban jövedéki adóból és más fogyasztási adókból 317 milliárd euró bevétele keletkezett az Európai Unió 27 tagállamának, ami összesített GDP-jüknek 2,5%-át jelentette. Magyarországon a hasonló adókból a bruttó hazai termék 3,4%-ának megfelelő összegű bevétel realizálódott.

Az áfa-bevételekre tapasztaltakhoz hasonlóan a tagállamok közül a legmagasabb GDP-arányos bevétel Bulgáriát jellemezte (6,1%), míg a legalacsonyabb arány Olaszországra alakult ki (1,9%).

III. Társadalombiztosítási hozzájárulások

A társadalombiztosítási hozzájárulások révén az Európai Unió tagállamainak 1575 milliárd eurós bevétele keletkezett 2008-ban. Ennek az összegnek az 58%-át a munkáltatók, 31%-át a munkavállalók, 12%-át pedig az önmagukat foglalkoztatók és alkalmazásban nem állók fizették be. A társadalombiztosítási hozzájárulások GDP-hez viszonyított aránya alig változott az elmúlt évek során, a 2008. évi 12,6%-os aránytól mindössze néhány tized százalékos eltéréseket tapasztalhatunk a 2000–2007. évekre.

Hazánkban a társadalombiztosítási hozzájárulások bruttó hazai termékhez viszonyított aránya 2008-ban 13,8% volt, 1,2 százalékponttal magasabb, mint az uniós átlag. Magyarországon a munkaadók által befizetett hozzájárulások a GDP 9,8%-át jelentették, közel háromszor akkora arányt, mint ami a munkavállalói hozzájárulásokra számítható. A munkáltatói hozzájárulás ezen mértéke egyébiránt a negyedik legmagasabb volt az uniós tagállamok 2008. évi rangsorában.

A tagállamok közül a legmagasabb GDP-arányos társadalombiztosítási hozzájárulás Csehországot, illetve Franciaországot jellemezte (16,2, és 16,1%), a sor másik végén pedig Írország és Dánia²⁾ állt 5,3, illetve 1,0%-kal. A tagállamok túlnyomó többségében a munkáltatók magasabb összegű társadalombiztosítási hozzájárulást fizetnek az alkalmazottaik után, mint maguk a dolgozók. Ez alól azonban van néhány kivétel, úgymint Dánia, Hollandia, Luxemburg és Szlovénia.

B) Az adóbevételek megoszlása a kormányzati szektor szintje szerint

2008-ban az Európai Unióban az adóbevételek több mint fele, 50,7%-a (2494 milliárd euró) a központi kormányzaton keresztül folyt be. A társadalombiztosítási alapok 36%-kal részesedtek a teljes adójellegű bevételből, míg a helyi önkormányzatok a tizedét tették ki. Az Európai Unió szövetségi tagállamai esetében (Ausztria, Belgium, Németország és Spanyolország) a tartományi kormányzatok is jelentős részarányt, e négy ország átlagában 22%-ot képviselnek. A legkisebb, a teljes adóbevételből kevesebb mint 1%-kal részesedő bevétellel az uniós intézmények rendelkeznek.

Az egyes tagállamokat vizsgálva megállapítható, hogy a központi kormányzat részesedése a bevételekből Máltán szinte kizárólagos, de az Egyesült Királyságban³⁾ is 95%-os. A legalacsonyabb arányokkal – Ausztria kivételével – a szövetségi államok rendelkeznek, amelyeket Franciaország (36%) és Szlovákia követ (47%).

A társadalombiztosítási alapok részesedése Franciaországban a legmagasabb (52%), míg Dániában mindössze 2%. A helyi önkormányzatokon keresztül Svédországban a bevételek 35%-a, Dániában pedig negyede folyt be 2008-ban. Görögországban és Cipruson ugyanakkor a bevételek mindössze 1%-a keletkezett a kormányzati szektor ezen alrendszeré révén.

2008-ban hazánkban a központi kormányzat részesedése a bevételekből 61%, a társadalombiztosítási alapoké 31%, a helyi önkormányzatoké pedig 6%-os volt.

²⁾ Dániában a társadalombiztosítási kiadásokat nem társadalombiztosítási hozzájárulásokból, hanem az általános adózás keretében begyűjtött forrásokból finanszírozzák.

³⁾ E jelentős arányok kialakulása nagyrészt arra vezethető vissza, hogy a társadalombiztosítási alrendszer számviteli szempontból ezekben az országokban nem különül el a központi költségvetéstől.

C) Az adóbevételek megoszlása közgazdasági osztályozásuk szerint

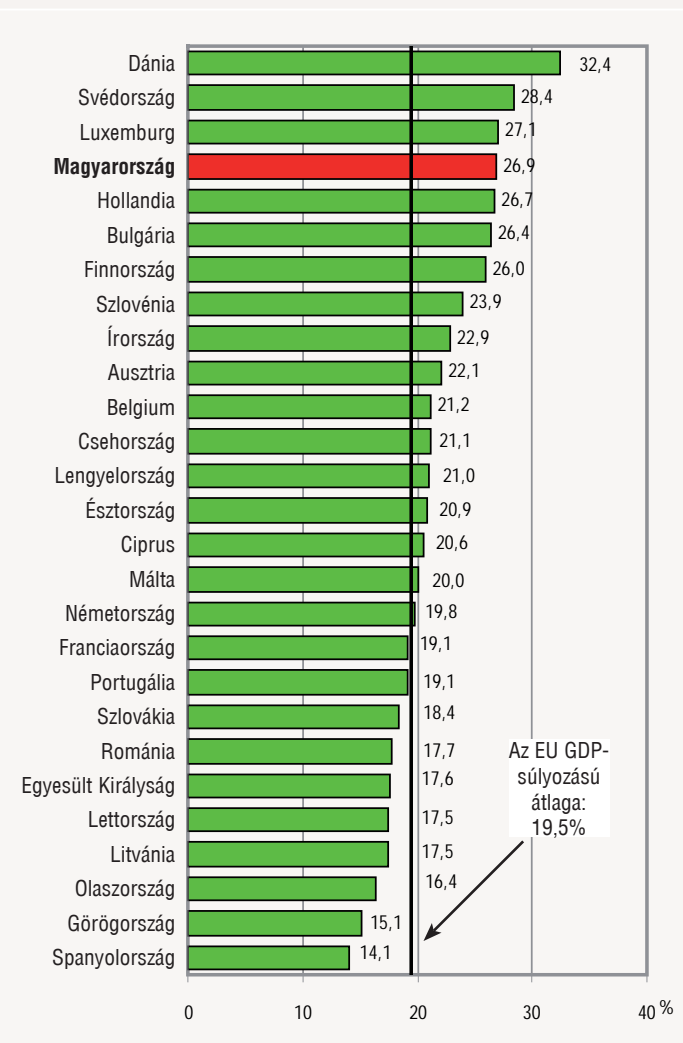
I. Fogyasztási adók

2008-ban fogyasztási adókból 1350 milliárd euró bevétele származott az Európai Unió huszonhét tagállamának, amely a GDP 10,8%-ának felelt meg. A gazdasági válság 2008. évi kitörése megállította azt a korábbi évek során tapasztalt tendenciát, amely szerint a fogyasztást érintő adóteher folyamatosan emelkedett. 2008-ban a fogyasztásra vonatkozó implicit adórátá⁴⁾ 19,5%-os volt, fél százalékponttal alacsonyabb, mint az azt megelőző évben. Hazánkban a fogyasztást terhelő implicit adórátája 26,9% volt 2008-ban, 0,6 százalékponttal kevesebb, mint 2000-ben. Magyarországon a fogyasztási adókból származó bevételek a GDP 14,5%-át tették ki, ami a negyedik legmagasabb arány az uniós tagállamok közül.

A fogyasztási adók jelentős részét az áfabevételek teszik ki, de nem elhanyagolható az energiához, a dohány- és az alkoholtermékekhez kapcsolódó jövedéki adók részesedése sem.

3. ábra

A fogyasztást terhelő implicit adóráták az európai uniós tagállamokban, 2008

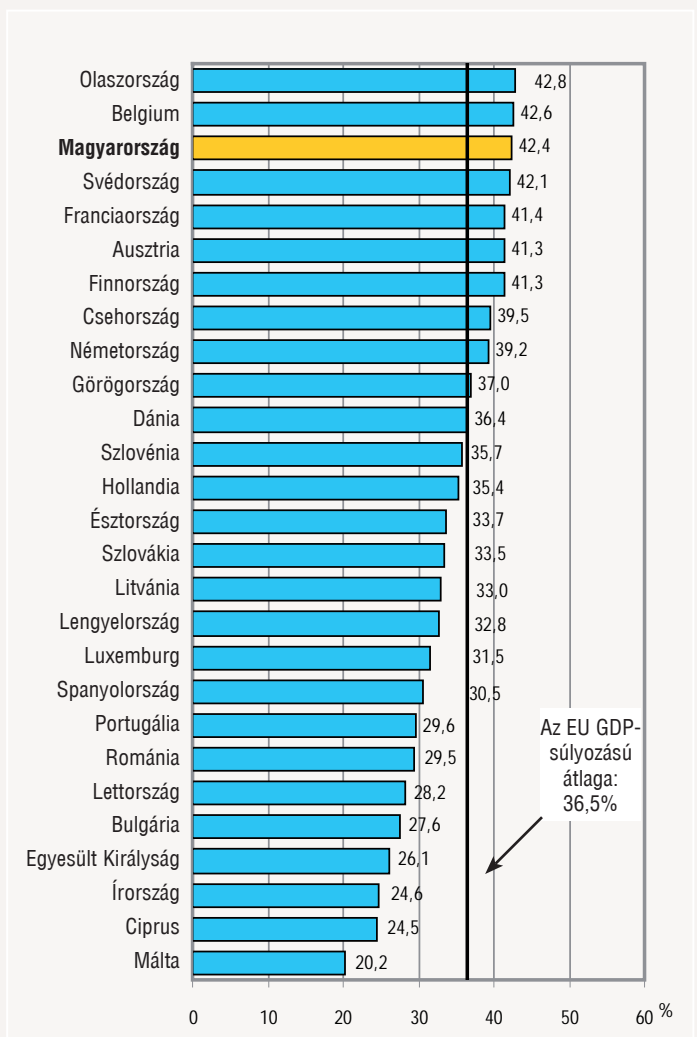
⁴⁾ Az implicit adórátát az adott adófajta keretében keletkezett bevétel és a lehetséges maximális bevétel közötti aránynak felel meg. A fogyasztást terhelő implicit adórátája például a fogyasztási adókból származó bevétel és a háztartások végső fogyasztási kiadásai közötti arányt jelenti.

II. A munkát terhelő adók

A munkát terhelő adókat lényegében a személyi jövedelemadó és a társadalombiztosítási hozzájárulások jelentik. 2008-ban a munkát terhelő adókból 2461 milliárd euró bevétel keletkezett az Európai Unióban, ami a tagországok összesített GDP-jének ötödét teszi ki. A bevétel valamivel több mint felét az alkalmazottak, négytizedét a munkaadók, a fennmaradó 9%-ot pedig az alkalmazásban nem állók fizették be. Hazánkban a munkát terhelő adók GDP-hez viszonyított aránya 20,8% volt, 1,1 százalékponttal magasabb, mint az uniós átlag, s ami a legmagasabb arány az újonnan csatlakozott országok közül. A tagállamok közül a legmagasabb, a GDP 28,5%-át jelentő munkát terhelő adóbevétel Svédországban, míg a legalacsonyabb (9,6%) Máltán keletkezett.

4. ábra

A munkát terhelő implicit adóráták az európai uniós tagállamokban, 2008

III. A tőkét terhelő adók

A tőkét terhelő adók révén 1123 milliárd euró bevétel keletkezett a huszonhét tagállamnak, ami az összesített GDP-jük 9,0%-át jelenti. Magyarországon a hasonló jellegű adókból a bruttó hazai termék 5,1%-át jelentő bevétel kelet-

kezett, ami mindössze a huszonharmadik legmagasabb arány a tagállamok közül. A tőkét terhelő implicit adóráta az Európai Unió (Románia és Bulgária nélkül számított) átlagában 32,2%-ot tett ki, 0,9 százalékponttal kevesebbet, mint 2000-ben. A tagországok nem teljes körére rendelkezésre álló adatok szerint a legmagasabb, 45,9%-os elvonás az Egyesült Királyságot jellemezte. A fogyasztást és a munkát terhelő adókkal ellentétben (amelyek esetében a magyar adószint meghaladta az uniós átlagot) a tőkét érintő implicit adóráta (19,2%) lényegesen elmaradt az uniós átlagtól. Az elvonás szintje a többi kelet-közép-európai ország esetében is alacsonyabb volt, mint a régi tagállamok esetében⁵⁾. Ez a jelenség többek között azzal magyarázható, hogy az új tagállamok tőkével szerényebben ellátottak, mint a régiek, valamint azzal, hogy az elvonás mértékének növelésekor a tőke működésének helye lényegesen könnyebben változtatható, mint a fogyasztásé vagy a munkaerőé. A tőkét érintő növekvő adóteher emelkedése egyébiránt a munkát terhelő adóbevételek csökkenését idézheti elő, miután a tőkeellátottság mérséklődése a termelékenység csökkenésével jár, ami pedig hatással van a bérek alakulására.

D) Környezeti adók

A környezeti adók négy nagy csoportra oszthatók az energiaadókra, a közlekedési adókra, a környezetszennyezési adókra és az erőforrásokat terhelő adókra. A környezeti adóbevételek háromnegyedét az energiaadók jelentik. Környezeti adókból 2008-ban az Európai Unió tagállamainak 299 milliárd euró bevétele származott, ami az integráció GDP-jének 2,4%-át, a teljes adóbevételnek pedig 6,1%-át jelentette. Hazánkban a környezeti adók a bruttó hazai termék 2,7%-át jelentették 2008-ban, ami a kilencedik legmagasabb arány a tagállamok közül.

⁵⁾ A régi tagállamok közül mindössze Írországban és Hollandiában volt alacsonyabb az adóráta, mint ami több kelet-közép-európai országra jellemző volt.

További információk, adatok (linkek):

[stADAT-táblák – Idősoros éves adatok](#)

Elérhetőségek:

Tamas.Herzog@ksh.hu

Telefon: (+36-1) 345-6900

[Információs szolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu